

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/104256,Wywiezienie-do-III-Rzeszy-i-repatriacja-Jozefa-Niedbaly.html>

Wystawa IPN „Ukradzone dzieciństwo” - Przemyśl, 2019 r.

ARTYKUŁ

Wywiezienie do III Rzeszy i repatriacja Józefa Niedbały

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa (1945-1948) Pierwsze lata Polski Ludowej

Autor: JACEK WRÓBEL 20.11.2023

W lecie 1944 r. dwunastoletni Józef został odebrany matce za „niewłaściwe zachowanie” i umieszczony w niemieckiej placówce. W 1945 r., wobec zbliżania się frontu, Józef został przymusowo „ewakuowany” w głąb Niemiec. Do rodziny

udało mu się powrócić dopiero w 1948 r.

19 listopada 1948 r. nastąpiła repatriacja z Niemiec Józefa Niedbały. W lecie 1944 r. chłopiec został odebrany matce przez niemieckie władze okupacyjne i w lutym 1945 r. wywieziony do III Rzeszy Po wojnie został odnaleziony w Amerykańskiej Strefie Okupacyjnej Niemiec.

Odebrany za „niewłaściwe zachowanie”

Józef Niedbała (Niedballa) urodził się 17 czerwca 1932 r. w Wielkich Hajdukach w polskiej części Górnego Śląska (w kwietniu 1939 r. miejscowość ta została włączona do Chorzowa), jako syn Henryka i Marty z domu Gorgon lub Elżbiety z domu Uliczka (w dokumentach występują dwie wersje imienia i nazwiska panińskiego matki).

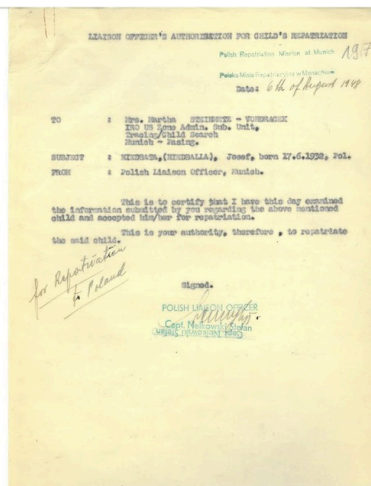
W 1940 r. ojciec chłopca – Henryk Niedbała – został zatrzymany przez niemieckie władze okupacyjne za słuchanie zagranicznych radiostacji. Po kilku miesiącach pobytu w więzieniu został zwolniony. W 1941 r. został ponownie aresztowany za działalność polityczną i osadzony w obozie koncentracyjnym Gross Rosen, gdzie przebywał do 1945 r.

Karta repatriacyjna Józefa Niedbały - dziecka polskiego odnalezionego na terenie Niemiec - amerykańska strefa okupacyjna

W lecie 1944 r. Józef został odebrany matce za „niewłaściwe zachowanie” i umieszczony w niemieckim domu wychowawczym/poprawczym – *Erziehungsheim* Gershein, powiat Neustadt na Górnym Śląsku (powiat prudnicki). Niezależnie od oficjalnej przyczyny zatrzymania chłopca, można przypuszczać, że władze niemieckie wykorzystały okazję do odebrania dziecka z niepewnej politycznie rodziny, w której mówiło się po polsku. Przy tym automatycznie uznawano, że dzieci z Górnego Śląska mają pochodzenie niemieckie i przeznaczano je do germanizacji. Tak zapewne było i w tym przypadku – w Gershein Józef kontynuował naukę w niemieckiej szkole.

Wywiezienie i powrót

21 lutego 1945 r., wobec zbliżania się frontu, Józef wraz z wszystkimi chłopcami z placówki w Gershein został ewakuowany w głąb Niemiec. Przez Prudnik (Neustadt), Ołomuniec (Olmütz), Pragę, Pilzno (Pilsen) i Furth dotarł w marcu 1945 r. do Schwandorf w Regensburgu (Ratyzbonie). Po kilku dniach dzieci zostały umieszczone w Domu Dziecka dla uchodźców w Kalmuntz koło Ratyzbony. W grudniu 1945 r. chłopiec został przeniesiony do *Erziehungsheim* Birkeneck koło Freising. 15 lub 21 lutego 1946 r. Józef został umieszczony w Opiekuńczej Instytucji Edukacyjnej (*Fürsorgeerziehungsanstalt*) / Zakładzie Wychowawczym Piusheim, Post Glonn (powiat Ebersberg), której dyrektorem był Georg Seidl.

**Autoryzacja repatriacji Józefa
Niedbały przez polskiego oficera
łącznikowego z Polskiej Misji
Repatriacyjnej w Monachium /**

**Akta Pełnomocnika ds.
Rewindykacji Dzieci PCK - Dzieci
rewindykowane - akta osobowe
N-O, I. 1943-1952 (poszyt dot.
Józefa Niedbały) - GK 188/276, s.
197**

Registration No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
SUPPLEMENTARY RECORD-FACE SHEET																														1946																																																																						
CHILD Józef																														Date																																																																						
Family of Birth Łódź																														Date																																																																						
Other Names Used																																																																																																				
Birth 17.6.1932																																																																																																				
Place of Birth Łódź																																																																																																				
Parents George Henry																																																																																																				
Religion Catholic																																																																																																				
Education Elementary School																																																																																																				
Address in Country of Origin Łódź																																																																																																				
Address in Country of Present Residence Łódź																																																																																																				
Occupation Student																																																																																																				
Family George Henry																																																																																																				
FATHER George Henry																																																																																																				
MOTHER Anna Henry																																																																																																				
Other members of the immediate family and relatives																																																																																																				
Remarks																																																																																																				

**Uzupełniający arkusz
ewidencyjny dot. Józefa Niedbały
/ Akta Pełnomocnika ds.
Rewindykacji Dzieci PCK - Dzieci
rewindykowane - akta osobowe
N-O, I. 1943-1952 (poszyt dot.
Józefa Niedbały) - GK 188/276, s.
198**

Od 1946 r. rodzice Józefa utrzymywali z nim kontakt korespondencyjny. Chłopiec nawiązał też kontakt listowny ze swoją siostrą Rosą Niedbałą (ur. ok. 1934 r.), która znalazła się pod koniec wojny w Saksonii (pracowała tam w gospodarstwie rolnym) i powróciła do Polski przed bratem (zapewne pod koniec 1946 r. lub na początku 1947 r.). Wydaje się, że w przypadku Józefa istniał jakiś problem utrudniający jego powrót do Polski, zapewne związany z charakterem placówki, w której przebywał.

W marcu 1948 r. rodzice chłopca zwrócili się listownie do Delegatury Polskiego Czerwonego Krzyża na Amerykańską Strefę Okupacyjną w Niemczech o pomoc w repatriacji syna do Polski. Wraz z pismem z 6

sierpnia 1948 r. rodzice przesłali dokumentację niezbędną do przeprowadzenia repatriacji.

Child: Józef Niedbała Social History 100

first displacement: 21.7.43. The child "Braunhagen" was taken to be evacuated on account of approaching armies. Boy was among the child ren.

Separation from parents: Separated from mother in summer 1944 when he was placed into the Braunschweig base. Separated from father when he was taken to the Camp from French.

Change and moves: 21.7.43 evacuated from Germany with all the boys of the educational home. In special train via Austria, Italy, France, Belgium to the Netherlands at Rotterdam. Few days later children were placed into a children's home for refugees in children's care department. In Dec. 45 boy and 11 other boys were sent to the "Braunschweig base" Braunschweig province on 11.12.45. Other 10 other boys were moved to the "Braunschweig base".

Information re family: Boy's father was working as bookbinder in a coal-mining works in the Ruhr. From 1938 to 1940 he was looking after the children and the household in 1940 father worked in prison for 14 months on the ground of political activities. In 1941 he was taken to the Camp from Essen for political activities. The boy remembered seeing the absence of his father and his mother could not take care of her children who were given to the "Braunschweig base" Braunschweig and his mother to a house at Wehrheim. During his stay in the home his mother came to see him occasionally but at an interval of 10 days his mother and his sister received the last letter from him rather in March 1945. This letter his father informed him that he is receiving his a document to enable him to return home. The boy accepted this document (attached to the Polish Certificate as annex and was told that he will have to see to be repatriated. His sister flew from Silesia in February 45. and was working on a farm since that time (Paris, Germany). He wrote his a letter dated 27.11.45 (attached) saying that she is going to leave Germany for Poland with the next transport.

Physical Contact: Boy is in good health. Considered as a bright, friendly boy.

Language: Speaks German and Polish fairly well. States that no English German or Polish spoken in his home.

Documents: Speaks: English mostly. Copy 220 721702 issued by the State Department for the Braunschweig camp in 1945 as Annex 2 letters written to his parents dated 12.1.46, 2.3.46 (copies attached). Letter written by his father dated 27.11.45 (copy attached).

School: Copy of a statement issued by Polish Association of the Braunschweig base, Braunschweig on 17.12.45 (copy attached).

Plans: He would like to attend the Primary German School at Braunschweig (and his mother) 1950-51 and at Garmisch and Lüneburg from 1951-52.

Plans suggested by the boy: Wants to join his parents as soon as possible. Wants to be very happy to return to his family.

"Historia społeczna" Józefa Niedbały (dokument dotyczący losów dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej oraz jego rodziny) / Akta Pełnomocnika ds. Rewindykacji Dzieci PCK - Dzieci rewindykowane - akta osobowe N-O, I. 1943-1952 (poszty dot. Józefa Niedbały) - GK 188/276, s. 199

14 września 1948 Józef został przeniesiony z placówki Piusheim do Ośrodka Dziecięcego Międzynarodowej Organizacji ds. Uchodźców (ang. *International Refugee Organisation* - IRO) w Prien/Chiemsee.

19 listopada 1948 r. Józef Niedbała został repatriowany do rodziców mieszkających w Chorzowie (dzielnica Chorzów-Batory).

Więcej interesujących materiałów na profilu **Archiwum IPN**

COFNIJ SIĘ